

Список використаних джерел

1. Швець, Т.А. (2014). *Методика навчання іноземних мов у вищій школі* (сс. 109–110). Переяслав-Хмельницький: Видавництво КСВ.
2. Шихальова, С.В. (2002). Впровадження нових інформаційних технологій у процес вивчення іноземних мов. *Педагогічний пошук* (сс. 27–28). Луцьк.

**Н.В. Волошкова, кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри англійської філології
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ПЕРЕКЛАД І ВЛАДА: ПЕРЕКЛАДАЧІ БРИТАНСЬКИХ ТРАВЕЛОГІВ НА ВАРТІ ІМПЕРСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ (XIX СТ.)

Сучасні постмодерністські теорії та підходи, які почали стрімко розвиватися у другій половині ХХ століття, все більше стають затребуваними у царині перекладознавства. Вони надають можливість звернутися до нових тем, віднайти нові стежки, що ведуть до більш повного розуміння й сутності перекладу, й важливості перекладацької діяльності, у тому числі в історичному вимірі. Один з таких напрямів представлений постколоніальними студіями, поява яких тісно пов'язана з “наративістською філософією історії” (Троян, 2015). Американський науковець Едвард Саїд, видатний представник цього напрямку, в 1978 році опублікував новаторську роботу “Орієнталізм”, що донині залишається ключовим текстом постколоніальної теорії. Згодом ідеї Саїда отримали подальший розвиток у його монографії “Культура й імперіалізм” (1993). Представники постколоніальної теорії визнають, що імперія завжди намагається утвердитися всіма доступними шляхами, і мова для неї виступає одним із дієвих інструментів утримання влади.

Використання постколоніального підходу під час аналізу текстів перекладів, як стверджує Едвін Дженцлер у своєму есе “Переклад,

постструктуралізм і влада”, дозволяє дослідникам побачити майже непомітні акти придушення (acts of repression) певних смислів або навіть виявити несвідомі/свідомі маніпуляції (unconscious/conscious manipulations) перекладача. Такі зміни, на думку науковця, дозволяють перекладачеві “підлаштувати текст перекладу під певні літературні та культурні норми, а також згладити релігійні або політичні відмінності” (Gentzler, 2002). Таким чином, постколоніальний підхід демонструє хибність ідеї про те, що існує текст і нічого не існує поза текстом. Перекладач, як далі стверджує Дженцлер, ніколи не буде в повній мірі виступати нейтральною стороною під час перекладацького процесу, а скоріше є “індивідуумом зі своїми лінгвістичними і культурними навичками і своєю програмою”. Він завжди є задіяним у процес творення тексту (textual production), досліджує та інтерпретує навколишній світ у всіх його суперечливих проявах (Gentzler, 2002). Слід відзначити також, що на сучасному етапі у перекладознавстві спостерігається так званий “владний поворот” (power turn), який висвітлює вплив владних структур на перекладацьку діяльність і розглядає перекладача, як агента, що виступає на боці влади.

У зв’язку з цим вбачається *актуальним* аналіз результатів діяльності перекладачів певного історичного періоду, які були зафіксовані у письмових джерелах. На жаль, вивчення письмових джерел з цієї точки зору все ще залишається поза межами уваги українських перекладознавців, хоча представляє неабиякий науковий інтерес. Вивчення такого роду історичного матеріалу дає можливість розкрити тісний зв’язок між минулим і сучасним, оскільки “звернення до минулого – одна з найпоширеніших стратегій інтерпретації теперішнього” (Саїд, 2007).

У фокусі нашої дослідницької уваги – опубліковані подорожні нотатки британців, що відвідували Україну у першій половині XIX століття та їх тогочасні переклади російською. Вважаємо, що такі історико-літературні джерела є цінними текстами для історичного перекладознавства. *Метою* цієї розвідки є проведення аналізу тексту британського травелога і фрагменту його

перекладу російською, виявлення фактів перекладацьких інтерпретацій, що мають ознаки несвідомої/свідомої маніпуляції.

У ході аналізу було виявлено низку перекладацьких “недоглядів”, які ми інтерпретуємо як свідомі акти придушення певних смислів задля досягнення “зрежисованого” сприйняття наративу у читача. Це стосується, перш за все, критичних зауважень автора травелогу щодо способу життя представників панівної верхівки у Російській імперії. Наведемо один з яскравих прикладів, який демонструє такі маніпуляції. Британський лікар, який подорожував Україною у першій половині XIX століття, описував експлуатацію українських кріпосних селян однією багатою графінею наступними рядками: *“She was profuse in many things, penurious in some. She would give away a million, and contract for the transport of its carriage (if in specie), upon the most economical terms, with the poorest of her peasants. Her faults have been much exaggerated, and, in spite of all that every body says to the contrary, I did not find her slaves in a worse condition than those of her neighbours”* (1843). Російський перекладач відтворює текст вихідної мови наступним чином: *“Очень щедрая в некоторых случаях, она проявляла в других крайнюю скупость. Недостатки ее были слишком преувеличиваемы. Чтобы ни говорили по этому поводу, ее крестьяне не показались мне более несчастливymi, чем крестьяне соседних владельцев”* (Шумигорский, 1900). Як бачимо, шляхом пропускання другого речення *“she would give away a million, and contract for the transport of its carriage (if in specie), upon the most economical terms, with the poorest of her peasants”*, а також частини третього речення *“in spite of all that every body says to the contrary”*, володарка декількох маєтків з нещадного експлуататора перетворюється на примхливу жінку, яка відрізняється від інших лише своєю ексцентричністю. Окремо зазначимо, що заміна англійського слова *“slaves”* російським словом *“крестьяне”* на відміну від *“крепостные”* також є дієвим способом згладити гостре класове протистояння у суспільстві. Отже, наведений вище приклад конструювання “владного” наративу демонструє, наскільки текст перекладу є далеким від оригіналу і не відображає точки зору британського мандрівника.

Проте, він успішно формує образ дійсності, який є бажаним для правлячого класу. З іншого боку, такий наратив дає також можливість уникнути небажаного висвітлення конфлікту між колонізованою територією і метрополією у Російській імперії.

Висновки. Таким чином, аналіз історико-літературного джерела ХІХ століття та його перекладу російською, показує цінність матеріалу такого роду для виконання перекладознавчих досліджень. Вважаємо, що ця тема має **перспективу** подальшого наукового розроблення за умови залучення до аналізу більшої кількості текстів.

Список використаних джерел

1. Саїд, Е. (2007). *Культура й імперіалізм* [Пер. з англ.] (с. 37). Київ: Критика.
2. Троян, С. (2015). Орієнталізм і постколоніальний дискурс у контексті “постмодерністського виклику“. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: між від. зб. наук. пр.*, Вип. 24 (с. 345). Київ: Ун-т історії України НАН України.
3. Шумигорский, Е.С. (1900). Из галереи исторических силуэтов. *Исторический вестник* (с. 202). С.-Петербург.
4. Gentzler E. (2002). Translation, Poststructuralism, and Power. *Translation and Power*, Tymoczko, M., Gentzler E. (eds.). (pp. 196–197). Amherst and Boston: University of Massachusetts Press.
5. *The Life of a Travelling Physician*. (1843). Vol. II. (p. 46). London.